

K diskuzi o aktuálních problémech českého archivnictví

Do jisté míry chápu určitou frustraci ředitele oblastního archivu, na jehož bedrech leží odpovědnost za instituci, archiváře a v jistém smyslu i budoucnost českého archivnictví, nicméně si nejsem jist, zda toto byl úplně nejšťastnější začátek diskuze. Jeho vykreslení neveselého, místy až apokalypticky temného obrazu současného českého archivnictví, které se kamsi řítí, aniž ví kam, zatím místo diskuze spustilo spíše jakousi knihu přání a stížností. Od vrcholného manažera významné státní instituce bych očekával přece jen důkladnější analýzu postavenou na ověřitelných datech, případně srovnání se situací archivnictví minimálně ve středoevropském prostoru. Místo toho čteme text, kde je nesnadné odlišit objektivní skutečnosti od pocitů a obav.

Rozumím tomu, že Daniel Doležal ve snaze dát svému textu potřebnou údernost záměrně řadu tvrzení vyhrotil, někdy však působí dojmem, že chce vidět problém všude a ve všem. Archivům se v řadě případů podařilo získat moderní, účelové, klimatizované budovy, tento úspěch je prý ve skutečnosti pastí. Nevím, zda v nějakém jiném oboru probíhá podobná absurdní diskuze ve stylu: dali jste nám nejmodernější vybavení, jaké potřebujeme a jaké jsme chtěli, ale zjistili jsme, že jeho provoz není zadarmo a navíc nevydrží věčně...

V diskuzi se opakuje výtka vůči vysokým školám na nedostatečnou přípravu budoucích archivářů. Pomiňme teď úvahu, zda je opravdu úkolem akademických institucí zabezpečovat státní správě hotové archiváře. Spíše se ptáme, jak archivy samy využívají možnosti, které mají, k výchově svých budoucích kolegů? Spolupracují s fakultami na vedení seminářů, připravují s nimi společné projekty, mají promyšlenou náplň studentských praxí, během níž se student seznámí se všemi podstatnými aspekty archivní činnosti?

Podobně si musíme zamést před vlastními prahem při úvaze Hany Barusové o jednotném a centrálně distribuovaném informačním systému ve státní správě. Byl vyvinut software pro pořádání archiválií, na jehož vývoji a testování měly archivy možnost se podílet (a některé to udělaly). Tento software byl zdarma nabídnut všem archivům. Přesto jej některé z nich odmítly a daly přednost systému komerčnímu.

Jistě oprávněné jsou stížnosti na ministerstvo, které v některých věcech odmítá zaujmout jasné stanovisko a rezignuje tak na svou úlohu danou zákonem. Jsou však státní archivy ochotny vzdát se své dosavadní široké autonomie a plně respektovat řídicí roli archivní správy, pokud by ji začala v plné šíři vykonávat? Reakce mnoha archivů a archivářů na nová základní pravidla možná mluví za vše.

A to už se dostávám k poslední záležitosti, na níž hodlám reagovat. Být podřízeným Daniela Doležala, tak se cítím silně dotčen jeho tvrzením, že základní pravidla přesahují chápání průměrného archiváře. Nevím, z čeho názor pana Doležala vychází, možná právě zde převážil subjektivní pocit a apriorní nechuť k „novotám“ nad racionálním vyhodnocením problematiky. Mohu pana Doležala ujistit, že v rámci SOA Hradec Králové se základními pravidly bez problémů pracují desítky archivářů. Sám jsem některé služebně mladší kolegy se základními pravidly seznamoval, lektoroval jsem pomůcky vypracované podle těchto pravidel a nenarazil jsem nikde na zásadní problém s jejich osvojením a praktickým použitím. Ve svém jádru se nová základní pravidla nijak dramaticky neliší od toho, co znali archiváři dříve. Vždy se přece pracovalo se strukturou archivních souborů, jen se tomu neříkalo série a složky. Navíc základní pravidla umožňují různou hloubku popisu, takže pokud chce pan Doležal rychle zpřístupnit co největší množství fondů veřejnosti, může tak učinit pomocí manipulačních seznamů a nemusí rozhodně nutit své archiváře, aby mysleli za badatele.

V čem se základní pravidla odlišují od dosavadních zvyklostí a co patrně vyděsilo diskutující kolegy nejvíce, jsou archivní autoritní záznamy. Jejich podrobný popis, který zabírá podstatnou část pravidel,

není ovšem výsledkem údajného sebezničujícího perfekcionismu. Důvod k metodologické přesnosti je čistě prozaický: jen tak je možné tyto záznamy sdílet v jednotném informačním systému CAM. Operátoři systému PEvA dobře vědí, jak vypadaly například číselníky původců či míst vzniku, kde jedna a táž obec mohla být různými archiváři popsána v několika variantách. Stejně tak dobře vědí, jaké úsilí obnášelo, aby byly při migraci do systému PEvA II tyto nežádoucí duplicity odstraněny. Pokud máme využívat dobrodiní sdílených databází, musíme se smířit s velmi precizním dodržováním pravidel při vytváření těchto záznamů a jejich následného schvalování. Obecně platí, že trochu času navíc s vytvořením jednoho záznamu ulehčí následně práci mnoha dalším archivářům, kteří budou daný záznam využívat. V SOA Hradec Králové v těchto dnech vrcholí práce na zveřejnění matrik, jejichž součástí bylo vytvoření archivních autoritních záznamů všech matričních míst. Díky tomu máme v podstatě hotové záznamy obcí, jejich částí, osad i řady samot či horských enkláv naší oblasti, které bude moci každý archivář využít při popisu jakýchkoli dalších archivních souborů.

Do archivu jsem nastupoval v době, kdy se z okresních archivů stávala pracoviště oblastních archivů, schvaloval se zcela nový zákon, wordovské inventáře pomalu nahrazovaly databáze a archiváři začínali nervózně diskutovat o tom, co asi přinese nová digitální doba. Myslím si, že dnes jsme mnohem dál, mnohem poučenější, mnohem připravenější. Jsme vybaveni nástroji pro výběr a archivaci digitálních archiválií, stále lépe se orientujeme v různých informačních systémech původců, máme specializované odborníky na různé aspekty archivnictví a spisové služby. Chápu ty, kteří cítí nostalgii po tradičních postupech a jsou unaveni nutností stále se učit něco nového a reagovat na měnící se potřeby doby, ale na rozdíl od nich si nemyslím, že bychom zažívali armagedon českého archivnictví.

S úctou

Jan Kafka